

založila Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Cena broširani knjigi 4 K, elegantno vezani 6 K. Zanimivo to knjigo, kateri bi si želeli naslednic, ocenimo v eni prihodnjih številka našega lista.

Slovenska slovstvena čitanka za sedmi in osmi razred srednjih šol. Stavil dr. Jakob Sket. Druga, predelana izdaja. Na Dunaju. 1906. V c. kr. založbi šolskih knjig. Cena 3 K.

Slovstvena zgodovina nikakor ne napreduje istokoračno s slovstvom samim; saj glasuje za vsako novo postojanko v slovstveni zgodovini v prvi vrsti in odločilno potreba, a potrebe so zelo različne. — Ni nadalje pod solncem slovstvene zgodovine kakega naroda, ki bi mogla povsem zadovoljiti slovstvenika samega — v ožjem pomenu — in slovstvenega raziskovalca. Izmed ostale množice, ki se uči slovstvene zgodovine prav tako in razmerno toliko kolikor kakega drugega predmeta pod pritiskom izolike, izmed teh pa nekaterim zadostuje in ugaja ta ali ona slovstvena zgodovina, zlasti ako jih je več na izbiro; vsi pa tudi tu ne bodo zadovoljni, ker vzame vsak izmed njih knjigo s kolikor toliko že vendar začrtanimi zahtevami v roke, a te zahteve so z ozirom na različne odnošaje različne.

To je tako pri vseh velikih narodih in pri velikih ter slavnih slovstvih; docela zadovoljive slovstvene zgodovine nimamo niti za Grke niti za Rimljane, niti za Nemce niti za Poljake itd.

Pri malih narodih, kjer se stvari in osebe stikajo in — butajo še tem laglje, je nezadovoljnost še toliko večja. Brez pomisleka smemo trditi, da ni in ne bo pri nas Slovincih rodila mati sinka, ki bi mogel spisati slovstveno zgodovino, da bi ugajala vsem; saj sta pri nas baje često celo v enem bitju dve osebi, ali kakor se danes pravi: dve stranki, ki si nasprotujeta . . .

Izbira naših slovstvenih zgodovin je sploh jedva še mogoča, ker imamo pravzaprav samo dve. Je li kdo ž njima zadovoljen? Strog kritik jima je med mladim naraščajem vsak, ki ali že — kakorkoli — pripada „književnikom“, ali pa je kandidat za to. — Nas zanima to pot le dr. Sketova knjiga; s šolsko knjigo bo občinstvo že od početka nerado zadovoljno; zakaj take knjige služijo pri nas — zastonj — dvema namenoma: zadovoljiti bi morale veččaka, a tudi privabljeni začetnika ali sploh vsakega, ki se zanima za slovstvo. Tudi med šolniki se slišijo različne sodbe; najbolj nezadovoljni so zastopniki učiteljišč, ki jim je knjiga ne samo preobsežna, ampak tudi postavljena na preveč sistematično stališče; v nekaj manjšem obsegu velja to za realke. Gimnazijski zastopniki pa smatrajo knjigo izvečine za prav primerno, posebno tisti, ki poznajo še iz lastne izkušnje bedo pred letom 1893., preden je izšla 1. izdaja dr. Sketove knjige. Seveda, zdaj, ko je že vzgojila več kakor eno generacijo dijaštva in ko se je vse že privadilo imeti dober pripomoček v rokah, se je zbudila želja po še boljšem; a kak naj bi bil, o tem je lahko ukrepati, težko ukreniti.

Podrobnosti o vsebini ne raziskujemo — to spada v seminarne vaje — splošno pa se je, kolikor me uči več ko desetletna izkušnja, očitavalo, da je 1. izdaja Sketove knjige pri starejših oddelkih mnogo preobširna, v novejši in najnovejši dobi preveč nedostatna. Često se je reklo: vse, kar je do Vodnika, naj se domala izpusti; tako bi se dobilo prostora za novejšo slovstvo. — V tem smo si pač edini, da se ne smejo več povrniti tisti časi, ko se je do pičice proučil vsak pisateljček v dobi od leta 1550.—1800. in se je potem slovstvo zaključilo s Prešernom in Koseskim. Slovensko slovstvo je dospelo do klasične dobe šele po l. 1870., torej se mora slovstveni razvoj zasledovati še najmanj

30 let pozneje. — To je res; pa bagatelizovati se ne smejo pisatelji do l. 1800., naj bo njih absolutna veljava še tako majhna. Le kadar poznamo v dovolj primerih tistih dolgih 300 let, potem razumemo slovensko slovstvo in vemo pravo ceno dajati poznejšim dobrim pisateljem. Tudi bo treba s tem računati, da se bo šolam odmerilo več slovenskih ur in se bo torej slovstvo moglo obdelovati temeljiteje; v tem slučaju pa je temeljitost istovetna s poznanjem zgodovinskega razvoja. Osobito za gimnazije, ki jim je namen, poučevati predmete z dosežno znanstveno temeljitostjo, je precejšnje znanje iz te stare dobe vsekakor potrebno.

Naj se tudi ne zabi, da se morajo knjige, ki so izhajale v onih preteklih časih, pretehtovati s svojim merilom: preprost abecednik iz one dobe je za slovstvo lahko vreden mnogo več kakor debela knjiga ali mile pesmice iz nove dobe. — Umevno pa je, da si niti naši bodoči izobraženci, učeča se mladina, a še manj dorasli izobraženci ne bodo dobavljali z lastno inicijativo znanja o starejših periodah. Tu morata poseči šola in šolska knjiga vmes — naj se jima prisodi zato tudi mržnja; ko bi šola tega ne storila, bi znanje slovstvene zgodovine kmalu spršelo in slovstveno znanje bi se začelo pri „Rdeči kapici“ in „Gozdovniku“ ter se završilo v — političnem dnevniku.

Z novejšim in najnovejšim slovstvom se zlasti v mladeniških letih, v dobi strastnega čitanja, vsi lahko pečajo vsaj toliko, da izdelke prebero; do starestjših in starih pa že zato ne pridejo, ker potrebne knjige navadno niso niti za denar dobavljive. Iz tega sledi dvojna naloga za slovstveno zgodovino, namenjeno šolam: starejši oddelki, ki jim je namen, da zaključujejo za vse čase znanje o njih, morajo biti toliko popolni, da res dosežejo svoj namen. V novejših odstavkih pa ni toliko poglobitno podajanje celotne slike kakor izbor markantnih potez, ki v prvi vrsti izpodbujajo v lastno čitanje in učenje. Iz obojega sledi, da je pri šolski slovstveni zgodovini za starejšo dobo potrebno, da nudi ne samo obdelavo snovi, ampak tudi snovi same toliko, a ne preveč, da je na njeni podlagi mogoča sodba o tedanjem slovstvu; pri novejši dobi zadostuje nekaj malo zgledov, ti pa morajo biti skrbno izbrani, ker se iz sprejetih zgledov nekako spozna, kak duh veje iz knjige in iz šole.

V teh ozirih je bila Sketova čitanka sestavljena po pravih načelih že v 1. izdaji. Marsikaj dobrega pa je bilo v njej še prikritega; prva izdaja je namreč imela pridejanih celih 55 strani „Opomb“ v malem tisku. V teh opombah je bilo mnogo prevažnega gradiva, ki se je pa nehote smatralo za manj vredno, ker je bilo potisnjeno tja v ozadje, n. pr. baš sestavki o naših klasikih! Tudi je bilo nerodno k tekstu iskati šele opomb. — V drugi izdaji je to drugače. Opombe so ali k tekstu pod črto postavljene in filološki prah jim je obrisan, ali pa so postavljene v tekst sam, seveda s primerno priredbo. To dela zdaj drugačen vtisk; prej so bili n. pr. Levstik, Stritar, Jurčič, Jenko skriti v opombah in se je dalo iz tega sklepati, da se šoli ni treba ž njimi resno pečati; zdaj zavzemajo v knjigi pristojno jim mesto. Pa ne samo ti! Tudi Gregorčič in Aškerc se ne skrivata več zadaj, a prišli so v tekst tudi popolnoma novi sestavki, n. pr. „Pasijonske igre“ in „Kajkavski pisatelji in ilirski pokret.“ Na novo je tudi vstavljen Janez Trdina s precejšnjim ponatiskom iz njegovih „Bajk“ in „Iz hrvaških spominov“. Takisto je poravnala 2. izdaja veliko krivico, uvrstivša v se tudi J. Kersnika z nekaterimi odstavki iz „Očetovega greha“. Tudi dr. Tavčar je zdaj sprejet v knjigo s kosom iz služnega, a v slovstvenih krogih morda najmanj znanega njegovega dela, z od-

stavkom o „Zemljiški knjigi“ iz „Slovenskega Pravnika“; tak članek je ministrstvo samo zahtevalo za knjigo. — Iz kroga navedenih pisateljev pa še pogrešamo Levca in Erjavca in izmed pesnikov Cimpermana in Funtka; te bo prihodnjič vsekakor treba še umestiti na svojih prostorih. — Znanstveniki se nekako od leta 1870. dalje sploh več ne omenjajo; menda bi šlo, da bi se nekoliko na račun Hicingerja, Trstenjaka, Ravnikarja (ti imajo poseben odstavek) ter Vrtovca in Kobeta dalo malo prostora n. pr. vsaj Vrhovcu in Rutarju.

Ker je prva izdaja segala do leta 1893., a druga sega do leta 1903., se je bilo treba ozreti tudi na najnovejšo dobo. Dr. Sket je to storil na koncu splošnega slovstvenega pregleda na str. 277.—278.; le 20 vrstic obsega ta dostavek; povsem prekratek se bo zdel posebno tistim, ki iščejo tam zaman — svojega imena. Malo je res, kar stoji tu o najnovejši dobi, a mnogo pomeni, da se navaja sploh toliko; šolske slovstvene zgodovine drugih narodov nimajo obično niti toliko. Naloga šole je, da izpopolni s privatnim čtivom tiste vrstice; da je to v intencijah knjige, kaže knjiga sama, ki je ponatisnila kos Meškovega „Cigančka“ in devet Zupančičevih pesmi. — Glede tam navedenih imen nimamo kaj posebnega pripomniti; pri dramatikih bi bil morda malo drugačen spored boljši (zdaj: Finžgar, Detela, Cankar, Govekar, Gangl); nadalje se je Aškerc naknadno postavil še med novodobne lirike. Med imeni sploh ne nahajamo precej znanih; z imeni je res križ, Murnika pa bi vsekakor trebalo navesti.

Glede ponatisnjenih originalnih sestavkov, ki jih je pustil izdajatelj do Levstika (str. 326.) v originalnem jeziku, a jih zapisal v gajici, je knjiga temeljito preustrojena. Iz stare dobe je ponatisnil dr. Sket le toliko, kolikor je neogibno potrebno; mnogo je izpuščenega: druga izdaja obsega n. pr. do katoliške dobe 76 strani, prva 74, a v onih 76 straneh, ki imajo dokaj širše vrste kakor v prvi izdaji, je vdelenih celih 20 strani malo tiskanih opomb iz prve izdaje! — Takisto so pozneje dosledno krajšani ponatise iz vseh manj važnih avtorjev; kako in kaj, tega ne bom navajal. Prostor, ki se je na ta način pridobil, pa je porabljen za že omenjene nove slovstvene preglede in za potrebnejše vire. Zlasti imajo več besede novejši avtorji; zdaj je sprejela čitanka na novo, n. pr. iz Prešerna: „V spomin Matija Čopa“, „Turjaška Rozamunda“, „Neiztrohnjeno srce“ in cel „Sonetni venec“; iz Jurčiča: tri poglavja iz „Rokovnjačev“; iz Stritarja: več pesem, sestavek o Jurčiču in precej iz „Zorina“ in „Sodnikovih“; iz Aškercja: „V gondoli“, „Roma“, „Buddhova čudesa“, „Jaz“, „Ahasverova himna noči“, „Herkulov kip“ in dobršen kos iz „Zlatoroga“. — Ostale sem že prej omenil.

O razdelitvi našega slovstva po naši knjigi bi se dalo prepirati; vendar se da vsak oddelek zagovarjati; le zadnji: „Doba narodne prosvete“ (1843—1903) je preobsežen in netočen; segal bi naj n. pr. do leta 1880., t. j. do „Ljubljanskega Zvona“: odslej je Ljubljana središče slovenskega slovstva in sploh naše kulturno središče, in to je velevažno.

Knjiga je — vsaj za gimnazije — jako dober učni pripomoček; služila pa bo tudi vsakemu izobražencu v točno informacijo. — Za podrobnosti pa — minima non curat praetor.

Dr. Jos. Tominšek.

„Dama s kamelijami“. Iz francoščine preložil dr. Ivo Šorli. Salonske knjižnice VII. zvezek. V Gorici. Tiskala in založila „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček. Cena 2 K, po pošti K 2:20. Iz bogate francoske literature imamo Slovenci primeroma zelo malo prevodov. Z veseljem pozdravljamo torej „Damo s kamelijami“. To je morda najbolj znano delo Aleksandra Dumasa mlajšega, ki je dalo sužet za nič manj znano